

REFORMS IMPLEMENTED IN UZBEKISTAN DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE TO INCREASE THE SOCIO-POLITICAL ACTIVITY OF WOMEN: ANALYSIS AND RESULTS

Shakhnoza Elboyeva

senior lecturer

University of Economics and Pedagogy

Karshi, Uzbekistan

E-mail: elboyeva qarshi@gmail.com

ABOUT ARTICLE

Key words: women, education, science, knowledge and skills, research and development work, electronic navigation platforms, vouchers, social lift, society, experience of foreign countries.

Received: 27.11.24

Accepted: 29.11.24

Published: 01.12.24

Abstract: In this article, during the years of independence, the reforms carried out in Uzbekistan to increase the social and political activity of women and the reforms carried out in support of women are analyzed historically, and the necessary suggestions and recommendations are given.

O'ZBEKISTONDA MUSTAQILLIK YILLARIDA XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY-SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA AMALGA OSHIRALAYOTGAN ISLOHOTLAR: TAHLIL VA NATIJALAR

Shaxnoza Elboyeva

katta o'qituvchi

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Qarshi, O'zbekiston

E-mail: elboyeva qarshi@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: xotin-qizlar, ijtimoiy-siyosiy faollik, farmonlar, Xotin-qizlar davlat qo'mitasi, zamonaviy ayol, milliy tarixiy shaxslar.

Annotatsiya: Ushbu maqolada mustaqillik yillarida O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirishda amalga oshiralayotgan hamda xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash borasida olib borilayotgan islohotlar tarixiy tahlil etilgan hamda kerakli taklif va tavsiyalar berilgan.

РЕФОРМЫ, ОСУЩЕСТВЛЕННЫЕ В УЗБЕКИСТАНЕ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН: АНАЛИЗ И РЕЗУЛЬТАТЫ

Шахноза Элбоева

старший преподаватель

Университет экономики и педагогики

Карши, Узбекистан

E-mail: elboyevaqarshi@gmail.com

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: женщины, общественно-политическая деятельность, указы, Государственный комитет женщин, современная женщина, отечественные исторические деятели.

Аннотация: В данной статье в годы независимости исторически анализируются реформы, проводимые в Узбекистане по повышению общественной и политической активности женщин, а также реформы, проводимые в поддержку женщин, а также даются необходимые предложения и рекомендации.

Kirish. Tariximizga bir nazar solsak, qanchadan qancha buyuk ishlar boshida To‘maris, Bibixonim, Nodirabegim, Uvaysiy, Zulfiya kabi ayollar turganiga guvoh bo‘lamiz. Ular o‘z jasorati, aql-idroki va mardligi bilan tarixga o‘z ismlarini muhrlab qo‘ygan. Shunday siymolar davomchilari ekanligimizning o‘ziyiq bugungi kun xotin-qizlarga g‘urur va sharaf tuyg‘ularini his qilishga sabab bo‘la oladi. Yurtimiz mustaqillikka erishgach, xotin-qizlarning har sohada ijtimoiy-siyosiy faolligiga bo‘lgan e‘tibor yuksaldi. Mamlakatimizda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ularning turli soha va tarmoqlarda o‘z qobiliyat hamda imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishi uchun kerakli bo‘lgan shart-sharoit yaratish, huquq va qonuniy manfaatlariga so‘zsiz rioya qilinishini ta‘minlash, onalik va bolalikni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, shuningdek, oila institutini mustahkamlash borasida keng qamrovli ishlar amalga oshirib kelinmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 2-fevraldagi “Xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari” to‘g‘risida PF-5325- sonli Farmoni e‘lon qilindi. Mazkur Farmon asosida bir qancha ishlar amalga oshirilmoqda, jumladan, ta‘lim muassasalarida rahbar ayollarning o‘quv jarayonida samaradorligini oshirish sohasida olib borilayotgan ishlar tahsinga sazovordir. Umuman olganda, O‘zbekistonda xotin-qizlarning jamiyatdagi o‘rni va mavqeyini mustahkamlash borasida davlat ahamiyatiga molik salmoqli ishlar amalga oshirib kelinmoqda. Zero, jamiyat rivojini xotin-qizlarsiz, ularning ishtirokisiz tasavvur etib bo‘lmaydi. Shu bois ayollarning oilada ham, davlat va jamoat ishlarida ham emin-erkin faoliyat yuritishlari, ularning huquq va manfaatlarini ro‘yobga chiqarish yo‘lida mamlakatimiz miqyosida qator chora-tadbirlar ishlab chiqilib, hayotga tatbiq etilmoqda.

Bugungi kunda mamlakat akademik doiralarida ayollarning o‘rni va mavqeyini oshirish, yangi avlod olimlari xotin-qizlarni tarbiyalash hamda istiqbolli loyihalarni rag‘batlantirish bo‘yicha muhim tashabbuslar ilgari surilmoqda. Jamiyat hayotining turli jabhalarida gender tenglikni ta‘minlash, jumladan, ta‘lim va ilm-fan sohasida O‘zbekiston ichki siyosiy konsepsiyasining ustuvor yo‘nalishlari qatoriga kiradi. Bu borada 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi **69-maqsadida**: *xotin-qizlarning ta‘lim va kasbiy ko‘nikmalar olishlari, munosib ish topishlariga har tomonlama ko‘maklashish, tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash, iqtidorli yosh xotin-qizlarni aniqlash va ularning qobiliyatlarini yuzaga chiqarish, to‘g‘ri yo‘naltirish vazifasi belgilab qo‘yilgan* [1].

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o‘zining **“Yangi O‘zbekiston strategiyasi”** nomli asarida *“Bugun O‘zbekistonda olib borilayotgan davlat siyosatining asosiy maqsadi ayollarimizga e‘tibor va amaliy g‘amxo‘rlik ko‘rsatishni yangi, yuksak bosqichga olib chiqish, xotin-qizlarning jamiyatdagi o‘rni va maqomini mustahkamlash ularning huquq va manfaatlarini ta‘minlashdir. Bu o‘z navbatida, Ayollarga ilm berish – jamiyatni ilmi, ma‘rifatli va salohiyatli qilish degan aqidani hayotga izchil tatbiq etish”*[2] kerakligini alohida ta‘kidlab o‘tganlar.

Ma‘lumki, 2016-yil yildan boshlab, har yili 11-fevral kuni BMT qaroriga binoan **“Xalqaro ilmda ayollar va qizlar kuni”** sifatida nishonlanadi. Bundan ko‘zlangan maqsad xotin-qizlarning ta‘lim olishiga qo‘shimcha shart-sharoitlarni yaratish, ilm-fandagi salohiyatiga e‘tibor qaratish va qo‘llab-quvvatlashdan iborat hisoblanadi. Shu bois xalqaro va xorijiy tajribani o‘rganish maqsadida 10 dan ortiq xorijiy mamlakatlarda xotin-qizlarning ta‘limini rivojlantirish bo‘yicha ilg‘or tajribalar tahlili amalga oshirildi.

Muammoning o‘rganilganlik darajasi. Xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirishda amalga oshirilayotgan hamda xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash borasida olib borilayotgan islohotlar, xotin-qizlarning ta‘lim olishi, ilm-fan sohasida ayollarning o‘rnini yanada oshirish bo‘yicha nazariy va amaliy jihatlarini Gaskell Dj., Maklaren A., Aker S., Stromkvist N.P., Foks M.F. va Xamdan A. kabi xorijlik olimlar tadqiqotlar olib borishgan. MDH mamlakatlari olimlaridan Nogayeva A.M., Shupanova J.M., Agamova N.S., Allaxverdyan A.G. va Shafranova O.I. singari olimlarning ilmiy ishlarida ta‘lim, ilm-fan sohasida ayollarning roli o‘z aksini topgan.

O.Bo‘riyev, M.Vohidov, L.Munavvarova, O.Musurmanova, M.Mamatov, K.Nasriddinov, M.Sangilov, U.Toshtemirov, I.Shoyardonov, M.Xolmatova, M.O‘zbekov kabi mamlakatimiz olimlari oila, uning madaniyati, ijtimoiy muammolari masalasiga to‘xtalib, ularni ancha mufassal tadqiq etgan holda xotin-qizlarning oiladagi ijtimoiy faolligini o‘z ilmiy izlanishlarida asoslab berganlar. Ayol qadrini qanchalik yuqoriga ko‘tarishga muvassar bo‘lsak, milliy g‘ururimiz, ma‘naviyat va madaniyatimiz yanada yuksalishi, oilalarimiz barqarorligi ta‘minlanishi, halol va

pok, fidoyi, vatanparvar, jamiyatga foyda keltiruvchi, millatimizni butun jahon miqyosida ko‘z-ko‘z qildiruvchi farzandlarimiz soni kundan kunga ko‘paya borishi tabiiy holdir. Zero, har tomonlama faol va oqila, dono, izlanuvchan, zamonaviy ayol mehnatidan, salohiyatidan nafaqat uning oilasi, balki butun jamiyat manfaatdor bo‘lishi chin haqiqatdir. Biz qurayotgan jamiyatning og‘ir yukini dadil ko‘tarib, uning poydevorini mustahkamlab turadigan asosiy kuch jamiyatimizdagi har bir oila, har bir inson, har bir fuqaro, shu jumladan, xotin-qizlar ekanligini unutmasligimiz kerak.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi “Oila va xotin-qizlarni tizimli qo‘llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-87-son Farmoni bilan 2022–2026-yillarda xotin-qizlarning mamlakat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida faolligini oshirish bo‘yicha Milliy dastur hamda 2022–2026-yillarda xotin-qizlarning mamlakat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida faolligini oshirish bo‘yicha Milliy dasturni 2022–2023-yillarda amalga oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar rejasi tasdiqlandi. Mazkur hujjatlardan oila institutini yanada mustahkamlash, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ularning turli soha va tarmoqlarda o‘z qobiliyat va imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishi uchun shart-sharoit yaratish, huquq va qonuniy manfaatlariga so‘zsiz rioya qilinishini ta‘minlash, onalik va bolalikni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, ayollarning jamiyat hayotidagi nufuzini, faolligini oshirish, mehnatini munosib rag‘batlantirish, tashkilotchilik, tadbirkorlik, ishbilarmonlik va siyosiy jarayonlarda daxldorlik qobiliyatini qo‘llab-quvvatlash borasidagi ishlar ko‘lamini kengaytirish masalalari o‘rin olgan [3].

Farmonda O‘zbekiston Xotin-qizlar davlat qo‘mitasining jamiyat hayotidagi faolligini oshirish, xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish maqsadida qo‘mita faoliyatining ustuvor yo‘nalishlari belgilab berildi. Xotin-qizlar qo‘mitasi va uning hududiy bo‘linmalarining yangilangan tuzilmalari tasdiqlandi. Shu o‘rinda, O‘zbekistonda ushbu yo‘nalishdagi me‘yoriy-huquqiy bazani rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan ishlarga to‘xtalish maqsadga muvofiq bo‘ladi. O‘tgan yillar mobaynida ayollar manfaatlarini himoya qilishga yo‘naltirilgan qariyb 100 ta milliy va xalqaro huquqiy hujjat qabul qilindi va ratifikatsiya qilindi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2018-yil 8-mart – “Xalqaro xotin-qizlar kuni” bayramiga bag‘ishlangan uchrashuvdagi nutqida shunday degan: “O‘zbekiston deb atalgan jonajon Vatanimizda har qaysi mard yigit, avvalo, mehribon onasi, oilasi, farzandlari baxtli bo‘lishini istaydi, albatta. Hazrat Alisher Navoiy bobomiz aytganlaridek, bu yo‘lda o‘zining butun borlig‘ini bag‘ishlashga tayyor turadi”.

Hozirgi vaqtda mamlakatimizda turli soha va tarmoqlarda mehnat qilayotgan ishchi va xizmatchilarning 45 foizini xotin-qizlar tashkil etadi. Jumladan, davlat va jamoat tashkilotlari tizimida 1400 ga yaqin xotin-qiz rahbarlik lavozimlarida mehnat qilmoqda. Ulardan 17 nafari

senator, 16 nafari Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputati, 1075 nafari esa xalq deputatlari mahalliy kengashlari tarkibida faoliyat yuritmoqda. O'nlab opa-singillarimiz "O'zbekiston Qahramoni", "O'zbekiston fan arbobi", "O'zbekiston xalq o'qituvchisi", "O'zbekiston xalq shoiri", "O'zbekiston xalq artisti" singari davlatimizning yuksak faxriy unvonlari, orden va medallariga sazovor bo'lgan. Ularning orasida 500 nafardan ziyod fan doktorlari va akademiklar, minglab fan nomzodlari o'z bilimi, iste'dodi bilan Vatanimiz ravnaqi yo'lida astoydil xizmat qilib kelmoqda. Jamiyat va davlat hayotida faollik, tashabbuskorlik ko'rsatgan, o'zining samarali mehnati bilan oilaning shakllanishi va farovonligi mustahkamlanishi, onalik va bolalik muhofazasiga munosib hissa qo'shgan xotin-qizlarga beriladigan "Mo'tabar ayol" ko'krak nishoni ta'sis etildi.

Xotin-qizlarning ijtimoiy faoliyati ularning iqtidori, qobiliyati, tashabbuskorligi bilan belgilanadi. Hech bir davrda ayollar faqat boshliq bo'lishi yoki faqat ergashishi lozim deb hisoblanmagan. Aksincha, hozirgi kunda xotin-qizlarga munosabat ijobiy tomonga o'zgarib, ularning ona bo'lishi bilan birga potensial qobiliyatlaridan foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda.[4]

Ma'lumki, mamlakatimiz XIX asr oxiri va XX asr boshlarining yetakchi ma'rifatparvarlari M.Behbudiy, A.Fitrat va A.Avloniy xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rni borasida keng fikrlar bildirganlar. Masalan, Fitratning "Oila yoki oila boshqarish tartiblari" asarida shunday fikrlar bor:[5]

"Ayollarning huquqlari, albatta, din va milliy qadriyatlar bilan ham bog'liqdir. Islom dini kirib kelgunga qadar qizlar tug'iliboq tiriklayin o'ldirilgani ko'pchilikka ma'lum. Muqaddas Islom dini hamisha ayollarni e'zozlashga buyuradi. "Jannat onalar oyog'i ostidadir" degan naql asrlar osha o'z mavqeyini yo'qotganmagan. Islom ta'limoti ayollarni ilm olish, mehnat qilish, meros huquqi, jamiyat taraqqiyotida faol qatnashishda erkaklar bilan teng huquqli qildi. Hadislarda "ilm olish har bir muslim va muslimaga xosdir", deyilgan. Islomda oila, nikoh, meros masalalarida ayolga ko'proq yon beriladi, nikohsiz yashashga ruxsat berilmay, shu tariqa ayolning huquqi ta'minlanadi. Nikoh shartlaridan bo'lmish mahr ham aynan ayollarning foydasi uchun joriy etilgan".

XX asr xotin-qizlarning o'z huquq va erkinliklari, ijtimoiy-siyosiy imkoniyatlari va mas'uliyatlarini anglab yetishiga xizmat qilgan davr bo'ldi. Xotin-qizlar minglab yillar davomida umuman ko'rmagan va guvohi bo'lmagan, orzu-intilishlarining mazmun-mohiyatiga aylangan siyosiy huquqlarga aynan shu asrda erishdilar. Ushbu asrda xotin-qizlarga nisbatan qarashlarning tubdan o'zgargani va endi nafaqat oilaviy hayot, balki davlat va jamiyat hayotida ayollar hamda erkaklarning maqomi ham tenglashgani diqqatga sazovordir. Aytib o'tilgan yutuqlarga ayollar osonlik bilan erishayotganlari yo'q. Bir vaqtning o'zida oila ishlarini saranjomlash bilan birga

ijtimoiy-siyosiy masalalarga ham vaqt topish, nafaqat vaqt topish, balki o'zlariga yuklatilgan vazifalarni ado etish, tom ma'noda, ijtimoiy-siyosiy masalalarda o'z maqomiga ega bo'lish, ulardan erkaklarga nisbatan ikki barobar ko'proq kuch-quvvat sarflashni talab qilmoqda.

Ayollarning jamiyatdagi o'rni va rolini oshirish, davlat boshqaruviga ularni yanada kengroq jalb qilish, mamlakatning siyosiy boshqaruvi sohasida ularning faolligini yanada oshirish vazifalari keng ahamiyat kasb etib bormoqda. XXI asrda dunyoning barcha mamlakatlarida ayollar siyosat bobida ham teng huquqlilikka erishmoqda, parlamentda salmoqli o'rinlarni egallamoqda. Masalan, Ukraina parlamentining 8 foizini ayollar tashkil qilsa, arab davlatlarida ham ushbu ko'rsatkich 8 foizni tashkil qiladi. Shvetsiya, Estoniya va boshqa Yevropa davlatlari parlamentlarida ayollar ko'pchilikni tashkil qilishi bilan ajralib turadi. Biroq Afrikadagi Ruanda mamlakatining parlamenti deputatlari ichida xotin-qizlarning soni bu borada butun Yevropani ortda qoldiradi. Ushbu davlat parlamentining 48,8 foizini xotin-qizlar egallagan. Undan keyin Shvetsiya 45%, Daniya 40%. [7] Bu holatning o'ziyoy xotin-qizlarning kun sayin zamonaviy imijga ega bo'lib, siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy hayotda faollashib borayotganligini ko'rsatib turibdi.

Ilmiy muammoning tavsifi va yechimi. Xotin-qizlarning ta'lim olishiga zarur shart-sharoitlarni yaratish, ilm-fan sohasida ayollarning tutgan o'rmini yanada oshirish bo'yicha O'zbekistondagi mavjud holat hamda ilg'or xorijiy davlatlar tajribasini o'rganish yuzasidan amalga oshirilgan tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

***Birinchi*dan,** mamlakatimizda **bandlik muammolarini hal qilishda xotin-qizlarni o'qitish va ularga ta'lim berishning salohiyatidan foydalanish samaradorligi pastligicha qolmoqda.**

O'zbekiston boshlang'ich ta'limda gender balansiga erishgan bo'lsa-da, ammo hanuzgacha oliy ta'lim sohasida tahsil olayotgan, shuningdek, ilmiy tadqiqot yo'nalishlaridagi ayollar va erkaklar soni o'rtasida tavofut mavjud. O'zbekistonda oliy o'quv yurtiga 2020–2021-o'quv yili kunduzgi ta'lim uchun kirgan xotin-qizlar 260 ming kishini, erkaklar 311,5 ming kishini tashkil etgan. Ushbu tavofutni **bir nechta sabablar keltirib chiqarmoqda:**

- xotin-qizlarning ta'lim yo'nalishi ko'pincha ota-onalar tomonidan belgilanishi;
- oilada oliy ta'lim olish imkoniyati, avvalo, o'g'il bolalarga berilishi (ayniqsa, to'lov asosidagi o'qish bo'lsa);
- jamiyatda saqlanib qolgan stereotiplar tufayli qizlar faqat oilaviy hayotda asqtishi mumkin bo'lgan ijtimoiy kasblarni egallashga intilishi;
- ota-onalar qizlarining uydan uzoqda ta'lim olishini istamasligi;
- hududlarda oliy ta'lim muassasalari va ilmiy tadqiqot institutlarining bir xil joylashmaganligi;

• ayollarning erkaklarga nisbatan erta turmush qurishi, farzand ko'rish hamda voyaga yetkazish vazifasi.

UNESCO tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, dunyo tadqiqotchilarining atigi **30 foizini** ayollar tashkil etadi. Universitetlarga kiradigan ayollar soni tobora ko'payib borayotgan bo'lsa-da, ularning kam qismi tadqiqot faoliyati bilan shug'ullanishadi. Masalan, **Shvetsiyada** ayollar universitet talabalarining ko'p qismini – **60 foizini** tashkil qiladi, ammo ularning soni universitetdan keyingi ta'lim bosqichlarida kamayadi: aspirantlar orasida ayollar ulushi (49%), olimlar orasida atigi (36%).

Jamiyat hayotida xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish yuzasidan taklif va tavsiyalar beriladi:

birinchidan, xotin-qizlarning mehnat va turmush sharoitini yaxshilash masalalarini o'z ichiga olgan dasturlar ishlab chiqish;

ikkinchidan, xotin-qizlarning o'z-o'zini band etish va tadbirkorlik tashabbusiga ko'maklashish;

uchinchidan, ish o'rinlarini yaratish, kasanachilik mehnatini tashkil etish.

to'rtinchidan, kichik biznes sohasidagi qishloq xotin-qizlarini rivojlantirish va rag'batlantirish;

beshinchidan, xotin-qizlarga imtiyozli kreditlar berishni davom ettirish;

oltinchidan, xotin-qizlarning huquqlarini himoya qilish uchun jamoat va davlat tashkilotlarini jipslashtirish;

yettinchidan, xotin – qizlarning huquqiy savodxonligi va ijtimoiy faolligini oshirish uchun mahalla miqyosida ishlash, milliy qadriyatlarimizga asoslangan milliy hunar turlarining yo'q bo'lib ketmasligi uchun xotin-qizlarimizni jalb etish va hokazo.

Xulosa qilib aytganda, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish mamlakatimizda amalga oshiralayotgan islohotlarning muhim omili hisoblanadi. Zero, ayol – oila ustuni va jamiyat ko'rki. Oilalarimiz tinch va farovon bo'lsa, jamiyatimiz, davlatimiz ham mustahkam oilalar negiziga qurilgan davlat bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yurt qahramonlarining qadri baland, xotirasi muqad-das.// Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. J.2.- T.:O'zbekiston, 2018.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 2 февралдаги “Хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш ва оила институтини мустаҳкамлаш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5325-сон Фармони.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 1 мартдаги “Оила ва хотин-қизлар билан ишлаш, маҳалла ва нурунийларни қўллаб-қувватлаш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-81-сон Фармони.

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 7 мартдаги “Оила ва хотин-қизларни тизимли қўллаб-қувватлашга доир ишларни янада жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-87-сон Фармони.

5. Базарова Д. “Ўзбекистонда хотин-қизлар ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш – давр талаби”. –Тошкент: ТДЮУ, 2019.

6. Абдурауф Фитрат. Оила ёки оила бошқариш тартиблари. – Тошкент: Чўлпон, 2019.

7. Ўзбекистон республикаси давлат статистика қўмитаси маълумотлари, 2019. // www.stat.uz